

Meeqqat atuarfiat pillugu inatsisip allanngortinneqarnissaa pillugu Naalakkersuisut peqquneqarnissaannik Inatsisartut aalajangiiffigisassaattut siunnersuut, taamaalilluni tuluit oqaasii danskit oqaasii naligalugit minnerni aallartittumik atuartsissutigineqartalersillugit

pillugu

**Kultureqarnermut, Ilinniartitaanermut, Ilisimatusarnermut Ilageeqarnermullu
Ataatsimiititaliap**

ISUMALIUTISSIISSUTAA

Siunnersuutip aappassaaneerpeqarnerani saqqummiunneqartoq

Kultureqarnermut, Ilinniartitaanermut, Ilisimatusarnermut Ilageeqarnermullu ataatsimiititaliap suliarinninnermini kingullermik ukuninnga inuttaqarpoq:

Harald Bianco, IA, suppleant for Jane Petersenimut, IA, sinniisoq

Andreas Uldum, Demokraatit, Siulittaasup tullia

Hans Aronsen, Inuit Ataqatigiit

Ruth Heilmann, Siumut

Jens Immanuelson, Siumut, Aleqa Hammondimut, Siumut, sinniisoq

UPA 2011-mi ulloq 16. marts 2011-mi siullermeerinerup kingorna aalajangiiffigisassatut siunnersuut ataatsimiititaliap misissorpaa Inatsisartullu aalajangiinissaminnut pitsaasumik tunngavissaqarnissaannut tapersiutini matumuuna saqqummiullugu.

Siunnersuutip imarisaa siunertaalu

Meeqqat atuarfiini nukarlerni aallartittumik tuluit oqaasiinik ilinniartitsineq aallartinneqarsinnaaqqullugu Atuarfik pillugu Inatsisartut peqqussutaata allanngortinneqarnissaata sulissutigineqarnissaa siunnersuuteqartup kissaatigaa. Ullumikkut tuluttut ilinniartitsineq akullerni aallartinneqartarpoq. Danskit oqaasiisa tuluillu oqaasiisa allamiut oqaasiinik ilinniakkat aappaattut naligiissinneqarnissaat siunnersuuteqartup kissaatigaa innersuussutigalugulu oqaluttuarisaanermik tunngaveqartumik danskit oqaasii nunatsinni oqaatsit aappaattut inissimalersimasut, nunarsuarmioqataaleraluttuinnarnermili tuluttoorsinnaanissaq danskisoorsinnaanertulli pingaaruteqartiginera innersuussutigalugu.

Siunnersuutip Inatsisartunit siullermeerneqarnera

Aalajangiiffigisassatut siunnersuut itigartinneqassasoq Naalakkersuisut inassutigaa. Tamatumani Naalakkersuisut innersuussutigaa atuarfik pillugu Inatsisartut peqqussutaanni 2002-meersumi tuluttut ilinniartitsineq 7. klassemiit 4. klassemut siuartinneqarnera. Kiisalu peqqussut aqutigalugu atuartunut allamiut oqaasiinik piginnaasaannik inerisaaniarluni pilersitsiffiusumik sammisaqartitsinermik nukarlerni atuarfik ingerlanneqarsinnaalerpoq. Kingullertut taasami assersuutigalugu eqqarsaatigineqarput erinarsuutit pinnguaatillu, ilinniartitsissutaasut saniatigut oqaatsinik allanik tusarnaarnissannut oqalussinnaanissamut atuartunut sungiusaataasut.

Tamatuma peqatigisaanik tuluttut ilinniartitsinerup siuartinneqarnera siunertaasutut sunniuteqarsimannginnera Naalakkersuisut innersuussutigaa, tamatumunngalu 2002-mi atuartitsinermik iluarsaaqqinnerup ingerlaavartumik piviusunngortikkiartuaarneqarnera Naalakkersuisut ilaatigut pissutaanerarpaat. Tamatuma saniatigut Naalakkersuisut akissuteqaamminni ima allapput:

”Nunatsinni ilinniartitsisut ikittuinnaat tuluit oqaasiinik allamiut oqaasiisut ilinniartitsisinnaapput – ikittuinnaanguillu aallarterlaanik atuartitsinermi tuluttut atuartitsisinnaassapput. Taamaattumik tuluit oqaasiinik atuartitsineq minnernit pinngitsoorani atuartitsissutaalissappat atuartitsisut allamiut oqaasiinik ilinniartitsinermik ilisimasallit amerlanerujussuit pisariaqartinneqassapput – atuartitsisut ullumikkut piginngisavut. Taamaattumik ilinniartitsisussaaleqineq pissutigalugu 4. klassimit tuluit oqaasiinik atuartitsinissamik neqerooruteqarniarnerup ajornakusoortinneqarnerani piviusorsioruunngilaq fagimik siusissukkut saqqummiussinikkuinnaq atuartut inaarutaasumik misilitsinnermi angusaasa pitsanngorsarneqarnissaat”.

Partiit Inuit Ataqtigiit aammalu Kattusseqtigiit Partiiata siunnersuut tapersersinnaanngilaat, partiimmi taakku marluk Naalakkersuisut tunngavilersuutaat qulaani issuarneqartoq tapersermassuk.

Siumup siunnersuut tamakkiisumik taperserpaat oqaatigalugulu nunarsuarmiooqataaneruleriartormermit tuluit oqaasii assersuutigalugu takornariaqarnermik inuussutissarsiuteqarnermi imaluunniit nunat tamalaat kattuffiinik isumaqatigiinniarnerni pingaaruteqarnerat. Atuartitsisussanik amigaateqarneq pissutigalugu siunnersuut piviusunngortikkuminaassinnaasoq partiip nassuerutigaa, isumaqarlunili amerlanerit tuluttut atuartitsinissamut ilinniartinneqarnerisigut tamanna aaqinneqarsinnaasoq.

Tuluit oqaasii nunarsuarmi oqaaserineqarmata aammalu tuluttoorsinnaaneq nunarsuup sinnerani matorpassuarnik ammaasinnaammat tuluttut atuartitsinerup sapinngisamik siusissukkut aallartittariaqarneranik Siumup isumaqarnera Demokratinit taperserneqarpoq. Tamatuma

peqatigisaanik partiip erseqqissarpaa atuartitsisussanik pisariaqarneratut amerlassusilinnik pissarsisinnaaneq siunnersuutip piviusunngortinneqarnissaanut partiillu siunnersuummik inaarutaasumik tapersiinnaanunut aalajangiisuusutut isigineqarmat. Taamaattumillu siunnersuutip aappassaaneerpeqarnissaata ukiakkut 2011-imut kinguartinneqarnissaa partiimit kissaatigineqarpoq, taamaaliornikkut tuluttut atuartitsisut amerlassusiat pillugu paasissutissanik piniartoqarsinnaaqullugu paasissutissallu taakku ataatsimiititaliap sulinerani ilanngunneqarsinnaaqullugit.

Nunarsuarmioqataalluta inuugatta oqaatsitigut piginnaasaqarluarnissaq pingaaruteqartut Atassumit isigineqarpoq. Tamatuma peqatigisaanik partiip oqaatigaa oqaatsigut piginnaasat siuarsarneqassappata allamiut oqaasiinik atuartitsisinnaasunik ilinniartitsisutut ilinniarsimasunik peqarnissap qulakkeerpeqarnissaa pisariaqartoq.

Ataatsimiititaliap siunnersuummik suliarinninnera

Aallaqqaasiutigalugu Ataatsimiititaliap paasivaa siunnersuutip Inatsisartunit siullermeerneqarluni oqaluuserineqarnerani siunnersuut nalinginnaasumik iluarisimaarneqartoq, siunnersuulli piviusunngortinneqarsinnaanersoq tamakkiisumik isumaqatigiiffiunani.

Nunarsuarmioqataaleraluttuinnarnermi tuluit oqaasiisa piginnaaneqarfiginissaasa – oqaluttariarsornermi allattariarsornermilu – pingaaruteqarneruleriartornerannik siunnersuuteqartup tunngaviusumik isumaqarnera ataatsimiititaliamit taperseerpeqarpoq. Taamatutaaq atuartut agguaqatigiissillugu karakterit tuluttut angusaasa *appasippallaarujussuarnerannik* siunnersuuteqartoq ataatsimiititaliamit isumaqatigineqarpoq. Tamanna pillugu Akileraartarnermut Atugarissaarnermullu Isumalioqatigiissitaq isumaliutissiisummini imm. 3.4.1-imi ima allappoq:

”Immikkut maluginiagassaavoq 5-imik minnerusumilluunniit karaktareqartut amerlaqimmata. Qallunaatoornermi tuluttoornermilu atuartut 1/3-iisa missinginut matematikkilu 1/4-iisa missinginut taamaappoq.”

Ugguaralugu ataatsimiititaliap ilanngullugu oqaatigissavaa tuluttoornermi agguaqatigiissillugu karakterit anguneqartartut kisimik appasinnimmata. Aamma taamaappoq danskisoornermi.

Siunnersuutip siullermeerneqarnerani Demokraatit Naalakkersuisunut ima pingasunik apeqquteqarput:

1. Tuluttut ilinniartitsisinnaasut qassit meeqqat atuarfianni massakkut pigaagut?
2. Taakku tuluttut ilinniartitsisinnaasut nunap immikkoortuini sumi massakkut najugaqarpat?
3. Nuna tamakkerlugu tuluttut ilinniartitsisut allat qanoq amerlanerutigisut pisariqartinneqassappat, siunnersuuteqartup siunnersuutaa piviusunngortinneqassappat?

Apeqqutininut taakkununga Naalackersuisut akissutaat ataatsimiititaliamit misissorneqarput.

Apeqqut 1-imut Naalackersuisut akipput ilinniartitsisut katillugit 336-it pineqartut, taakkunangalu 247-t illoqarfinni atuarfimmi atornerqarput 89-illu nunaqarfinni atuarfinni atornerqarlutik. Kisitsisit 2007/2008-meerput. Kisitsisilli taakku pigineqartut nutaajunersaraat, tassa periutsinik ajornartorsiuteqarneq pissutigalugu taakkuninnga naatsorsuisarnini Inerisaaviup taamaatissimammagu. Naalackersuisulli ilimagaat kisitsisit 2007/2008-ip kingorna allanngungaarsimanngitsut. Naalackersuisut akissutaat tamakkiisoq **ilanngussaq 1-p** ataanut ilanngunneqarpoq, taannalu innersuussutigineqarpoq.

Apeqqut 3-mut Naalackersuisut akipput tuluttut atuartsineq mikinernit aallartitalissappat ilinniartitsisut aningaasallu qanoq amerlatigisut Atuarficialammut atugassiissutigineqartariaqarnersut paasissutissiissutigineqarsinnaanngitsoq. Paasisat malillugit paasissutissanik pisariaqartut kommunit nalunaaruteqarsimannginnerinik tamanna pissuteqarpoq. Siunnersuut piviusunngortinneqassappat tuluttut atuartsisut allat qassit kommunimi atorfinitsinneqartariaqassanersut Kommune Kujallip kisiartaalluni paasissutissiissutigisimavaa. Taamaalillunilu tuluttut atuartsisut allat 24-it pisariaqartinneqassasut naatsorsuutigineqarpoq. Innuttaasut amerlassusiannut tamanna sanilliukkaanni siunnersuut piviusunngortinneqassappat nunarput tamaat isigalugu tuluttut atuartsisunik amerlagaatsiartunik, tassa 175-inik pisariaqartitsisoqassaaq. Amigaataasut taakku piffissap sivikitsup iluani imaaliiallaanaq qaangerneqarsinnaagunangillat.

Oqaatigineqartut atuarfimmi inaarutaasumik soraarummeernermi tuluttut karakterit angusat kisimik appasinngillat. Aamma taamaappoq danskisoornermi. Taamaattumillu inaarutaasumik soraarummeernermi angusanut ilinniartitsisunik ilinniarsimasunik peqarnerup pingaaruteqassusiata naliliiffiginissaa siunertaralugu danskisoortitsinermi ilinniartitsisut amerlassusiat misissussallugu pingaaruteqarsorinarpoq.

Tamanna siunertaralugu taamani novemberimi 2007-imi Naalackersuisuusut § 36-imut apeqqummut nr. 162-imut akissutaat ataatsimiititaliamit misissorneqarpoq, tassani kalaallisut, danskisut tuluttullu atuartsisut amerlassusiat paasissutissiissutigineqarluni.

Ukioq atuarfiusoq 2007/08	Inuit qassiuner at	Kalaallisut	Danskisut	Tuluttut
Atuartsisut katillugit	1171	954	677	336

Takuneqarsinnaasutut kisitsisit takutippaat (procentinngorlugu) atuarfimmi ilinniartitsisut 82 %-ii kalaallisoortitsisinnaasut, 58 %-illi 29 %-illu danskisoortitsisinnaasut tuluttoortitsisinnaasullu.

Tamanna tunngavigalugu tuluttoornermi danskisoornermilu agguaqatigiissillu karakterit angusarinqartartut appasinnerat atuartitsisussaaleqinermik pissuteqarnerseqq ataatsimiititaliap erseqqissumik nalileruminaatsippaa, tassami danskisoornermik atuartitsisinnaasut tuluttoornermik atuartitsisinnaasunit marloriaatingajammik amerlanerummata, tamannali danskisoornermi agguaqatigiissillugu angusarisat pitsaanerunerannik ersersinneqanngilaq. Allatut oqaatigalugu tuluttoornermi agguaqatigiissillugu angusat appasinnerannut atuartitsisussaaleqineq kisimi pinnani aamma allat pissutaasimagunarput.

Ataatsimiititaliap inassuteqatai

Ataatsimiititaliap maluginiarpaa siunnersuutip siullermeerneqarnerani siunnersuummut tapersersuisoqartoq. Ataatsimiititaliap partiit allat assigalugit pingaartippaa oqaatsisigut ilinniartitaanerup annertusarneqarnissaa, aammalu nunarsuarmioqataajartornitsinni tuluttut oqaatsit pingaaruteqartuusut. Ilanngullugulu erseqqissaatigineqarpoq suliffeqarfiit nunanit allaneersunit maani nunatsinni sulisunit, sulisut qinnuteqartullu akornganni tuluttut pitsaanerumsumik oqaasilussinnaasunik ujartuimmata. Ataatsimiititaliamit pitsaasutut isigineqarpoq, maannakkut peqqussutini atuartuni nukarlerni tuluttut oqaatsit, sammisaqartitsinerit pinnguarnerrillu oqaatsinut ineriartuutaasut aqutugalugit ilanngunneqarsinnaaneri periarfissaqarmata.

Oqaatsigut Kalaallisujupput, inuillu allat inuiaqatigiiviisa paarlattuani oqaatsitta oqaluttariarsornermi allattariarsornermilu piginnarnissaat ineriartortinnissaallu piviusunngortissimavarput. Inuiaqatigiittut kalaallisut oqaatsitta ineriartortinnerat ingerlatiinnassagipput nukittorsartuarlugulu ataatsimiititaliamit pingaartinneqarpoq. Oqaatsigut tammassanngilagut inuiaat allat allanik oqaaseqarnissatsinnik pingaartitsinerat piinnarlugu. Taamaattumillu Ataatsimiititaliamit Naalakkersuisut kaammattorneqarput qulakkeeqqullugu kalaallisut oqaatsitta piginnarnissaat ineriartortittuarnissaallu. Minnerunngitsumik inuiaqatigiittut pingasuinnik oqaaseqaleriartornitsinni.

Ataatsimiititaliamit paasineqarpoq, Inatsisartunit siunnersuut maannakkutut isikkoqartillugu tapersersorneqanngitsoq. Peqatigalugulu Ataatsimiititaliamit nalileruminaatsinneqarpoq, maannakkut Atuarfitsialammi siunnersuutip piviusunngortinnissaanut piumasarineqartunut nukissaqartoqarnerseqq.

Taamaattumillu amerlanerussuteqartut imaattumik allannguutissatut siunnersuuteqarput.:

Allannguutissat siunnersuut

Inatsisartunut aalajangiiffigisassatut siunnersuut, Naalakkersuisut inatsisartunut isumaqatigiinniutissatut siunnersuummk UPA2013-imi ataatsimiinnermi kingusinnerunngitsumik isumaliutissiisummik saqqummiussaqaarnissaannik, pineqarluni meeqqat atuarfianni tuluttut oqaatsinik fagimi oqaaluttariarsornermi allattariarsornermilu pisinnaasat qaffassarneqaarnissaat. Isumaliutissiisummi taassuma ataani nalilersorneqassaaq, tuluttut iliniartitsinerup qanoq iluaqutigineqarsinnaanera, piffissami ullumikkornit allaanerusumit aallartinnermut sanilliullugu. Misissuinnermi tassunga atatillugu nalilersorneqassaaq, ilinniartitsisut maaneereersut tuluttut piginnaasallit qanoq atorluarneqarsinnaanersut, tassungalu ilanngullugu ungasissumut atuartitsinnermut piginnaasallit atuorluarneqarsinnaanersut. Misissuineq innersuussutunik tikkuussinertalinnik inernejassaaq, tassanilu aamma aningaasatigut kingunissai ilanngunneqarsimassallutik.

Ataatsimiititaliap inassuteqaatai

Tammanna tunngavigalugu Ataatsimiititaliap isumaqatigiittupap allannguutissatut siunnersuut akuerisassanngortippaa.

Taamatut oqaaseqarluni isumaliutissiisummilu allassimasutut paasinnilluni ataatsimiititaliap siunnersuut aappassaaniigassanngortippaa.

Harald Bianco

Andreas Uldum

Hans Aronsen

Ruth Heilmann

Jens Immanuelson